

A. F. Tempelaar

Het MAB vóór 50 jaar

september 1937

Dit nummer is geheel gewijd aan de gevolgen van de muntdepreciatie van 27 september 1936 en van de daarna opgetreden prijsstijgingen; prijsverhogingen, welke volgens de redactie zich ontwikkelden los van de depreciatie van de gulden.

Formeel beschouwd was er alleen sprake van depreciatie van de gulden en niet van devaluatie, omdat de Muntwet de waarde van de gulden nog altijd stelde op de waarde van 0,6048 gram fijn goud.

Wel werd de uitvoer van goud verboden en was De Nederlandsche Bank ontheven van de wettelijke verplichting het voor uitvoer benodigde goud beschikbaar te stellen. De Regering wilde de koers van de gulden voorlopig zwevende houden tot er meer inzicht mogelijk was hoe groot de devaluatie van de gulden zou moeten zijn.

In het speciale nummer wordt aandacht geschonken aan allerlei aspecten, zoals juridische, bedrijfseconomische, fiscale en administratieve. Voor het historische verslag volsta ik met enkele grepen.

Volgens het BW moeten overeenkomsten te goeder trouw ten uitvoer worden gebracht, rekening houdend met hetgeen naar de aard van de overeenkomst door de billijkheid, het gebruik of de wet wordt gevorderd. Betekent dit, dat, voor zover overeenkomsten welke per de datum van de depreciatie nog niet afgewikkeld waren, alle tevoren overeengekomen geldsbedragen door de waardevermindering van de geldeenheid automatisch zouden moeten worden verhoogd (met ca. 25%)? Men denke bijv. aan pachten, lonen, huren, lijfrenten, koopsommen enz. Volgens Prof. Mr. S. van Brakel, die dit onderwerp bespreekt, zou op die manier, hoe billijk het automatisme ook moge lijken, de waardeverandering in feite alles bij het oude laten. En dat was nu juist niet de bedoeling van de Regering. Terzake van terugbetaling van geldleningen had het parlement op voorstel van de Regering dan ook aanvaard, dat teruggave van de geleende som in zodanige specie dient plaats te vinden 'als ten tijde van de voldoening gangbaar is, berekend naar derzelver gangbare waarde op dat tijdstip'. Dus geen gefilosofeer over billijkheid of goede trouw.

De situatie wordt nog verder aangescherpt in de speciale Wet op de Goudclausule 1937, besproken door Prof. Mr. P. W. Kamphuisen. Deze wet verklaart nietig de goudclausules voorkomend in binnenlandse overeenkomsten van geldlening of van vestiging van altijddurende renten, van verhuring

of verpachting, of tot vestiging van een zakelijk recht op een onroerende zaak, voor zover die overeenkomsten vóór 27 september 1936 zijn aangegaan.

Accountant J. P. Croin bespreekt de gevolgen van de muntdepreciatie voor de administratieve verwerking van duurzame activa. Hij baseert zich op de vervangingswaardeleer en concludeert tot een 'inhaling' van vroeger reeds verrichte afschrijvingen (op het moment van de waardeverandering als verlies te boeken), een verhoging van alle nog komende afschrijvingen en boeking van de waardestijging van het actief op een kapitaalsaccresrekening. Dat accres is geen verteerbaar inkomen.

In zijn artikel over muntdepreciatie en prijsstijging onderscheidt Prof. A. H. Kaag prijsbewegingen, welke zich snel in het wereldverkeer voortplanten (zgn. mondiaal rijen of dominanten) en de prijsbewegingen, welke veel sterker aan plaats gebonden zijn (regionaal rijen of plaatselijk gebonden prijzen). Volgens Kaag zullen na een depreciatie of devaluatie noch de prijzen van diverse goederen, noch de winst in een bepaalde bedrijfstak evenredig aan het devaluatie-percentages veranderen. Er zullen altijd grote verschillen in de bedrijfstakken worden geconstateerd. Bovendien zijn die veranderingen afhankelijk van de omstandigheden waaronder de depreciatie of devaluatie plaats vindt.

Met zijn toestemming wordt in het MAB-nummer de circulaire van 19 januari 1937 van de minister van Financiën (namens hem ondertekend door Secretaris-Generaal S. Karmelk) aan de Heeren Directeurs der directe belastingen in zijn geheel afgedrukt. Historisch gezien is het interessant de aanhef te citeren:

'Mijn aandacht is er op gevestigd, dat in den laatsten tijd bij accountants en andere bedrijfseconomen de belangstelling is herleefd voor methoden van winstberekening welke zooals men het wel pleegt uit te drukken, de waardeveranderingen van het geld uitschakelen. Men tracht voor die methoden een wetenschappelijken grondslag te vinden in de stelling, dat de winstbepaling vooral ook ten doel heeft te waken voor het behoud van de in het bedrijf aanwezige goederen; een doel, dat bij toepassing van de tot dusverre algemeen gebruikelijke methoden niet wordt bereikt, omdat deze slechts gericht zijn op het behoud van het in het bedrijf geïnvesteerde geldbedrag. De nieuwe grondstelling brengt mede, dat men een stijging van de geldswaarde van in het bedrijf aanwezige goederen niet als bate beschouwt, omdat door zoodanige stijging niet méér goederen in het bedrijf zijn gekomen; een waardestijging van aan het bedrijf onttrokken goederen beschouwt men echter als een nadeel, omdat hun vervanging ten gevolge van die stijging een grooter offer eischt. Overigens heerscht onder de voorstanders van deze theorieën nog te veel onzekerheid en verschil van meening om reeds van een afgerond systeem te kunnen spreken; . . .'. De minister wil een waarschuwend stem laten horen, alleen reeds om het feit dat de bedoelde theorieën het bedrag van winst en zuiver vermogen aanzienlijk drukken. Het gaat volgens de minister om theorieën, 'welke mis-

schien hier en daar toepassing vinden, doch zulks toch niet reeds in zoodanige mate, dat men een koopmansgebruik aanwezig kan achten'. De minister beroept zich hierbij tevens op een tweetal arresten van de Hoge Raad.

W. J. de Langen, die enkele aspecten van de depreciatie van de gulden in verband met de inkomstenbelasting bespreekt, meent dat de minister bedoelde arresten ten onrechte aanvoert. Overigens kan hij de ongerustheid van de bewindsman wel aanvoelen. De Langen heeft veel respect voor hetgeen Limperg c.s. met de vervangingswaardeleer beogen. Hij vindt deze leer een voortreffelijke bedrijfseconomische grondslag voor de onderneming. Zij leert de onderneming vooruit te zien en zich niet blind te staren op het resultaat van verkoopprijs en uitgaafprijs. Hij acht echter niet bewezen, dat het verschil tussen vervangingswaarde en uitgaafprijs geen winst of verlies is.

Dat volgt meer uit de voorwaarde van rationele financiering, maar is daarom nog geen bewijs. De schrijver gaat er belastingtechnisch alleen maar mee akkoord, als verwacht mag worden, dat t.z.t. tegenover de voordelige verschillen nadelige zullen komen. Hij ziet die verschillen dan als conjunctuurverschillen, waarvoor een voorziening kan worden gevormd, zoals - zij het op andere gronden - ook voorzieningen worden gevormd voor assurantie eigen risico, garantiereserve e.a. Maar als het duidelijk wordt, dat er per saldo een positief verschil zal blijven bestaan, dat dus niet gecompenseerd wordt, is er z.i. sprake van belastbare winst. Zou een zware inflatie tot een niet evenwichtige 'conjunctuurschommeling' leiden - dus tot een niet compenseerbaar verschil leiden - dan zouden er volgens de schrijver speciale wettelijke maatregelen nodig zijn om dat verschil onbelast te laten.

Prof. Limperg verzet zich op de van hem bekende gedegen, felle wijze tegen hetgeen de minister in zijn circulaire naar voren brengt ten aanzien van de leer van de vervangingswaarde. Alsof de leer thans als een paddestoel oprijst en er nu getracht wordt er een theoretisch tintje aan te geven; alsof de leer gericht is op vermindering van belasting! Zijn leer is al 15 jaar geleden ontwikkeld en is juist in een tijd van dalende prijzen sterk verbreid. Hoe weet de minister, dat maar hier en daar de leer wordt toegepast als hij nog geen onderzoek naar de mate van het gebruik heeft ingesteld? Belastinginspecteur W. H. Meyburg, die een artikel contra de toepassing van de leer in de Naamlooze Vennootschap had geschreven, krijgt ook de volle laag. Na een hernieuwde uiteenzetting van de leer - zoals wij die van de grootmeester kennen - eindigt Limperg met de conclusie dat de fiscus met de toepassing van de vervangingswaarde bij het bepalen van de belastbare winst genoeg dient te nemen, omdat de methode op goede gronden kan worden verdedigd. Het Niva-lid J. E. Spinosa Cattela bespreekt de gevolgen van de depreciatie van de gulden voor waarde en winst in het bedrijf ten aanzien van handelsvorderingen en schulden, in het bijzonder die in vreemde munt. Interessant is hierbij, dat de schrijver aan de vorderingen ook een kostprijs, dus een samenstel van offers, toekent. Wil men de uitkeerbare winst kennen, dan zal men eerst voor die offers de vervangingswaarde moeten bepalen. Spinosa Cattela merkt hierbij op dat het begrip kostprijs van een vordering niet vaak wordt gebruikt, z.i. ten onrechte.